

ฤดูกาลแห่งสามัคคีเภท

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทวีศักดิ์ ญาณประทีป

คณะมนุษยศาสตร์

ในช่วงระยะเวลานี้ เป็นช่วงเวลาที่มึนทั้งความดีใจและเสียใจในหมู่ข้าราชการ ที่ดีใจก็คือผู้ที่โชคดีได้เลื่อนชั้นกรณีพิเศษ 2 ชั้น ส่วนผู้ที่เสียใจก็คือ ผู้ที่ไม่สมหวังดังที่คาดคิดว่าตัวเองจะได้ ด้วยเหตุนี้ ฤดูกาลช่วงนี้จึงเป็นฤดูกาลที่เป็นความยุ่งยากลำบากใจสำหรับผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา บางครั้งในช่วงเวลานี้จะทำให้ข้าราชการหลายคนเป็นไม้เบื่อไม้เมากับผู้บังคับบัญชา และอีกหลายคนเช่นกันที่สนิทสนมหาผู้บังคับบัญชาเป็นที่สุด เข้าถึงเย็นถึง จนดูจะกลายเป็นกินนอนที่บ้านผู้บังคับบัญชาเสียด้วยซ้ำไป

ความเป็นมนุษย์นั้นย่อมมีทั้งดีใจและเสียใจเป็นธรรมดา ครั้นเวลาผ่านไปสักพัก สภาพต่าง ๆ ก็กลับคืนมาสู่ปรกติเหมือนไม่มีอะไรเกิดขึ้น ลักษณะเช่นนี้คือความเป็นมนุษย์คือสามารถทนต่อความชั่วคราวมอดิตธรรมความเศร้าโศกเสียใจและความไม่สมหวังได้ ผู้ที่เคยผิดหวังในเรื่องเช่นนี้ บางท่านทนอยู่ไม่ได้ ต้องลาออกไปแสวงหาอาชีพอื่น หรือไปอยู่ที่อื่นที่มีความดีและความมอดิตธรรมเหลืออยู่ ถ้าผู้ที่เคยได้อ่านภควัทคีตา ปรัชญาของฮินดู ท่านคงเข้าใจชีวิตมนุษย์ดีขึ้น ในภควัทคีตาตอนหนึ่งสอนเกี่ยวกับชีวิตในโลกนี้ คือสอนถึงลักษณะของ

สังคมมนุษย์ แสดงให้เห็นว่าบุคคลจะแสวงหาความหลุดพ้น ก็ในที่ซึ่ง
แวดล้อมไปด้วยชีวิต ไม่ใช่อยู่โดดเดี่ยวที่ในป่าแต่เพียงคนเดียวจึงจะ
หลุดพ้นได้ ความตอมนั้น ก็คือ สอนให้บุคคลเข้าใจชีวิต รู้จักอดกลั้นอด
ทนในสิ่งที่ไม่สมหวังไม่พึงปรารถนา ใครสามารถทนทานต่อสภาพเช่น
นี้ได้แสดงว่า เป็นผู้มีใจสูงส่งแท้จริง

การเลื่อนขั้นเลื่อนเงินเดือนนั้น ข้าราชการส่วนใหญ่ ถ้าความชั่ว
ไม่มี ความดีไม่ปรากฏ ดังที่เขาพูดเล่นกัน ก็จะได้เลื่อนขั้นเงินเดือนขึ้น
ไป 1 ขั้น แต่ถ้าทำความดีพิเศษตามกฎหมายซึ่ง ก.พ. กำหนดไว้ก็จะได้
เลื่อนขั้นเป็นกรณีพิเศษ 2 ขั้น ตามกฎ ก.พ. ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2519)
ออกตามความในพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2518
ว่าด้วยการเลื่อนขั้นเงินเดือน

.....

ข้อ 4 การเลื่อนเงินเดือนข้าราชการพลเรือนสามัญ ให้ผู้บังคับ
บัญชาหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายพิจารณาโดยคำนึงถึงคุณภาพและปริมาณ
งานของตำแหน่งและผลงานที่ได้ปฏิบัติมา การรักษาวินัย ตลอดจนความ
สามารถและความอดสาหัสในการปฏิบัติงาน

การพิจารณาผลงานของข้าราชการผู้อยู่ได้บังคับบัญชาตามวรรค
หนึ่ง ให้ผู้บังคับบัญชาชั้นต้นหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายเป็นผู้พิจารณา
แล้วรายงานผลการพิจารณานั้นพร้อมด้วยข้อควรพิจารณาประกอบอื่น ๆ
เช่น วันลา การมาสาย การรักษาวินัย ค่อยไปยังผู้บังคับบัญชาชั้นเหนือ
ขึ้นไปตามลำดับ จนถึงผู้มีอำนาจสั่งเลื่อนขั้นเงินเดือน

ข้อ 7 ข้าราชการพลเรือนสามัญซึ่งจะได้เลื่อนขั้นเงินเดือนประจำปี ต้องอยู่ในหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

(1) ในรอบปีที่แล้วมา ได้ปฏิบัติงานตามหน้าที่ของตนด้วยความสามารถและด้วยความอุทิศสาหัสจนเกิดผลดีหรือความก้าวหน้าแก่ราชการ ซึ่งผู้บังคับบัญชาได้พิจารณาแล้วเห็นว่าอยู่ในหลักเกณฑ์ที่สมควรจะได้เลื่อนขั้นเงินเดือน

(2) ในรอบปีที่แล้วมาจนถึงวันออกคำสั่งเลื่อนขั้นเงินเดือน ต้องไม่ถูกลงโทษทางวินัย เว้นแต่โทษภาคทัณฑ์

ในกรณีที่ข้าราชการผู้ใดอยู่ในหลักเกณฑ์ที่สมควรจะได้เลื่อนขั้นเงินเดือน เพราะถูกลงโทษทางวินัยหลังรอบปีที่แล้วมา ในกรณีนั้นมาแล้ว ผู้บังคับบัญชาจะเลื่อนขั้นเงินเดือนให้ก็ได้ แต่ถ้าเป็นผู้ซึ่งถูกลงโทษตัดเงินเดือน จะเลื่อนขั้นเงินเดือนได้ต่อเมื่อพ้นโทษตัดเงินเดือนแล้ว หรือถ้าเป็นผู้ซึ่งถูกลงโทษลดขั้นเงินเดือนจะเลื่อนขั้นเงินเดือนได้ต่อเมื่อได้ถูกลงโทษลดขั้นเงินเดือนมาแล้วเป็นเวลาไม่น้อยกว่าหกเดือน

(3) ในรอบปีที่แล้วมาต้องไม่ถูกสั่งพักราชการเกินกว่าสี่เดือน

(4) ในรอบปีที่แล้วมาต้องไม่มีวันลา มาก โดยถือเกณฑ์วันลา รวมทั้งลากิจและลาป่วยไม่เกินสี่สิบห้าวัน เว้นแต่

ก. ลาอุปสมบทหรือลาไปประกอบพิธีฮัจย์ ณ เมืองเมกกะ ประเทศซาอุดีอาระเบียโดยได้รับเงินเดือนระหว่างลาตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการจ่ายเงินเดือนระหว่างลาของข้าราชการพลเรือนและตุลาการ

ข. ลากลอบบุตรไม่เกินหกสิบวัน

ค. ลาป่วยซึ่งจำเป็น ต้องรักษาตัวเป็นเวลานานไม่ว่าคราวเดียวหรือหลายคราวรวมกันไม่เกินหนึ่งร้อยยี่สิบวัน หรือ

ง. ลาป่วยเพราะประสบอันตรายในขณะที่ปฏิบัติราชการตามหน้าที่หรือในขณะที่เดินทางไปหรือกลับจากปฏิบัติราชการตามหน้าที่

(5) ในรอบปีที่แล้วมาต้องไม่ลาบ่อยครั้ง หรือมาทำงานสายกว่าเวลาที่ทางราชการกำหนดเนื่อง ๆ

(6) ในรอบปีที่แล้วมาต้องไม่ขาดราชการ เว้นแต่เหตุสุดวิสัย

(7) ในปีที่แล้วมาได้รับบรรจุเข้ารับราชการมาแล้วเป็นเวลาไม่น้อยกว่าแปดเดือน

(8) ในรอบปีที่แล้วมา ถ้าเป็นผู้ได้รับอนุญาตให้ไปศึกษาในประเทศหรือไปศึกษาฝึกอบรม หรือดูงาน ณ ต่างประเทศ ตามระเบียบว่าด้วยการให้ข้าราชการไปศึกษา ฝึกอบรม และดูงาน ณ ต่างประเทศ ต้องได้ปฏิบัติหน้าที่ราชการในรอบปีที่แล้วมาเป็นเวลาไม่น้อยกว่าแปดเดือน

ข้อ 8 ข้าราชการพลเรือนสามัญ ผู้ซึ่งจะได้เลื่อนขั้นเงินเดือนประจำปีเกินกว่าหนึ่งขั้น ต้องอยู่ในหลักเกณฑ์ตามข้อ 7 และในหลักเกณฑ์ประการใดประการหนึ่งดังต่อไปนี้ด้วยคือ

(1) ปฏิบัติงานตามหน้าที่ ได้ผลดีเด่นจน ถือเป็นตัวอย่างที่ดีได้

(2) ปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่มีการต่อสู้หรือต้องเสี่ยงอันตราย เป็นกรณีพิเศษ

(3) ปฏิบัติงานเกินกว่าตำแหน่งหน้าที่จนเกิดประโยชน์ต่อ ทางราชการเป็นพิเศษและปฏิบัติงานในตำแหน่งหน้าที่ของตนเป็นผลดี

(4) ปฏิบัติงานโดยมีความคิดริเริ่มในเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือได้ ค้นคว้าหรือประดิษฐ์สิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งเป็นประโยชน์ต่อทางราชการเป็นพิเศษ และทางราชการได้ดำเนินการตามความคิดริเริ่มหรือได้รับรองให้ ใช้การค้นคว้าหรือสิ่งประดิษฐ์นั้น

(5) ปฏิบัติงานตามหน้าที่ด้วยความตรากตรำเหน็ดเหนื่อย เป็นพิเศษและงานนั้นได้ผลดียิ่ง

(6) ปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายให้กระทำกิจการ อย่างหนึ่ง อย่างใดจนสำเร็จเป็นผลดีแก่ประเทศชาติ

จากกฎ ก.พ. จะเห็นว่า ถ้าปฏิบัติงานตามปกติ ไม่บกพร่องก็จะ ได้เลื่อนขั้นเงินเดือน 1 ชั้น ถ้าปฏิบัติงานเป็นกรณีพิเศษก็ได้เลื่อนขั้น เงินเดือน 2 ชั้น และผู้บังคับบัญชาชั้นต้นเป็นผู้เสนอผลงานตรงนั้นแหละ ที่สำคัญ ธรรมดาตามหลักธรรม พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้ว่า ผู้เป็นใหญ่ ควรจะต้องมีธรรมประจำใจยึดหลักพรหมวิหาร คือธรรมประจำใจอัน ประเสริฐได้แก่

1. เมตตา คือความรักใคร่ปรารถนาจะให้เป็นผู้เป็นสุข มีจิตอันแผ่ ไผ่ตรีและประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์ทั่วหน้า

2. กรุณา คือความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันจะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์

3. มุทิตา คือความยินดี ในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิตผ่องใสบันเทิง กอปรด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอ ต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงในปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุข เจริญงอกงามยิ่งขึ้นไป

4. อุเบกขา คือความวางใจเป็นกลาง อันจะให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญาคือมีจิตราบเรียบเที่ยงธรรม ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง พิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้วอันควรได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุอันตนประกอบ พร้อมทั้งจะวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรม

สิ่งนี้คือธรรมประจำใจของผู้บังคับบัญชา ส่วนสิ่งที่ไม่ควรประพฤติปฏิบัติสำหรับผู้เป็นใหญ่ ได้แก่อกคติ 4 คือทางแห่งความประพฤติที่ผิด ได้แก่

1. ฉันทาคติ ลำเอียงเพราะชอบ
2. โทสาคติ ลำเอียงเพราะชัง
3. โมหาคติ ลำเอียงเพราะหลง
4. ภยากติ ลำเอียงเพราะกลัว

แต่เท่าที่เห็นปฏิบัติกันในวงข้าราชการ ผู้ที่เป็นใหญ่มักจะละเลยธรรมประจำใจ คือพรหมวิหารแต่กลับปฏิบัติสิ่งอันไม่ควรประพฤติ คืออกคติ ฉะนั้นการเลื่อนขั้นเงินเดือนกรณีพิเศษ 2 ชั้น จึงมักเกิดปัญหา

เนื่อง ๆ ท่านเคยประสบสิ่งเหล่านี้ด้วยตนเองบ้างหรือไม่ ถ้าท่านใกล้ชิดกับผู้ใหญ่ วันหนึ่งท่านก็เรียกคุณเข้าไปพบบอกว่า คุณทำงานดีเด่นมากในปีนี้ ผมจะขอเลื่อนขั้นเงินเดือนให้คุณ 2 ขั้น แต่ผมขอร้องคุณขอให้คุณไปเอาปีหน้าก็แล้วกัน ปีนี้ขอให้เลขาฯ หน้าห้องผมก่อน เดียวเขาจะเสียใจ ถ้าคุณถูกไม้นี้เข้าคุณก็ต้องสะอึก ไม่ขอให้แล้วยังทวงบุญคุณ ถ้าคนที่ทนมไม่ได้ก็ต้องหนี ไปอยู่ที่อื่นที่ซึ่งความยุติธรรมยังมีให้ นี่เป็นตัวอย่างหนึ่งในหลายร้อยหลายพันตัวอย่างที่สลบซ้ำซ้อนมากมายในวงราชการ อีกตัวอย่างหนึ่งที่คุณจะต้องประสบก็คือ การเลื่อนขั้นกรณีพิเศษ คนที่อยู่ใกล้ชิดเจ้านายมักจะได้เสมอ ถ้าคุณพบหลายครั้งจนทนไม่ไหว คุณเข้าไปถาม ผู้บังคับบัญชา ก็จะพูดกับคุณอย่างสุภาพ ๆ อย่างเช่น สมมติว่าผมเลี้ยงสุนัขไว้ บังเอิญผมมีก้อนข้าวเย็นก้อนหนึ่ง คุณคิดว่าผมจะให้ก้อนข้าวเย็นก้อนนั้นแก่สุนัขในบ้านหรือนอกบ้านดี นี่ก็คือคำตอบที่คุณจะต้องเดินหน้านำมอยกลับออกมา

เรื่องการเลื่อนเงินเดือน 2 ขั้น นั้น สำหรับผู้บังคับบัญชาที่ไม่มีศีลธรรมแล้ว เรื่องนี้เปิดโอกาสเปิดช่องทางให้หาอามิสและหาประโยชน์สำหรับตนได้โดยสะดวกใจ